

Obiski

PAVEL KUNAVER

Kaj znancev je zasula že lopata!

Prešeren

*V črno sem žalost zakopan;
pa se ozrem v gorenjsko stran,
in glej:
planine so visoke kakor prej.*

Zupančič

Mnogo mojih najdražjih je že odšlo, odkoder ni več vrnitve. Odnos do njih pa se ni nič izpremenil, raje poglobil. Zanje ni več problemov in dvomov. Zato jih mnogokrat rad obiskujem. Nad njihovim zadnjim domom se mi zdi, da se z njimi pogovarjam, mnogim pa še vedno in vedno izrekam svojo zahvalo. Tu sem na ljubljansko pokopališče sijeta jutranja in večerna zarja in v obeh sijajo gore kakor tedaj, ko so še hodili po njih, uživali njihovo krasoto, navduševali me zanjo in nekateri celo pomagali, da sem se vzpel nanje v tistih davnih mladih časih.

Seveda je premnogo reči, za katere se ima človek zahvaliti na grobu svojih staršev. Včasih se vzbudi tudi kes, da si kaj zamudil in se te poloti želja, svetovati drugim, naj ne zamude ugodne priložnosti... Neštete podobe vstajajo v duši. Ena mi je posebno jasna: Kot reven dijaček sem imel ene dobre in ene slabe čevlje. Že so me gore za vedno privezale nase. Deloma je bil tega kriv oče sam. Saj je tako živo in navdušeno opisoval lepoto Stola, na katerega se je po naključju povzpel sam samcat pred več kakor šestdesetimi leti. Njegove oči so se kar bliskale, kadar je govoril o silnem razgledu tja čez Koroško ali tja proti Triglavu in njegovim takrat še mnogo obsežnejšim snežiščem. In tako sem ga naprosil, če smem nakovati čevlje za gore. Ne da bi on vedel, pa sem pustil podkovati »nedeljske« čevlje. Ko mi jih je prinesel od čevljarja, je žalosten vzkliknil: »Sin, sin! kaj si storil! Sedaj nimaš nobenih čevljev za lepo!« Ko pa sem ga potolažil, da sem srečen samo v gorah, je utihnil — in v naslednjih letih mi ni bilo žal, da me je gorska narava tako prevzela, da ni bilo niti govora več o slabi družini in nevarnih potih. Nikoli več ni ugovarjal, če sem ob redki izberi obleke ali obutve dal vedno prednost taki, ki mi je služila tudi za gore. Živo se je zanimal za moja pota po gorah in lepote, ki sem jih, žal, včasih redkobeseden, opisoval. Starši, če otroci žele planinsko opremo, dajte jim jo! Se izplača! Že sedemdesetletnik je oče šel z menoj na Kamniško sedlo in bil je ves srečen, da je užival lepoto Kamniških planin. Po ovinkih je večkrat izražal željo, da bi se vzpel tudi na Triglav. Odlašal sem, dokler ni bilo prepozno, in še danes se mi zdi, da slišim tih očitek... Ne čakaj, ne odlašaj, če moreš še staršem izpolniti kakšno željo...

Med cipresami se mnogokrat ustavim na enem najstarejših planinskih grobov, na grobu dr. Josipa Cerka. Pomladi l. 1912 je pred mojimi očmi v viharni noči na poledenem Stolu zdrsnil v smrt in pustil sedem dijakov na strmini. Zdi se mi, da še vedno isto ponavlja: »Prezgodaj, prezgodaj! A padel

nisem zastoj. Tisoči so tedaj obrnili svoje oči k planinam in se napatili nanje. Tebi pa sem postal zgled, da neutrudno vnemaš mladino za gore. Sviri mlade vodnike, naj previdno in skrbno vodijo tiste, ki so se jim zaupali. Nobena oprema ni predobra za gore! Noben trud ni preveč! Vztrajajo naj in vcepljajo v mlada srca ljubezen do gorske lepote. Kakor sonce jim bo svetila in jih vodila skozi vse življenje!»

Tudi prijatelj Albin Hrovatin se je preselil v tihi gaj. Nikoli ne morem mimo njega. Saj je bil prvi, ko me je zaostajajočega za odraslimi vsega zasopljene ga dečka na Tominškovi poti prijazno opozoril, da sem s steze, ki ni bila jasna, zašel, in me privedel na pravo pot. In kolikokrat sem nato iz njegove ogromne škatle jedel sladke torte. Bil je takrat stavec. Vlival in stavil je matrice za rotacijski stroj. Strupeno vzdušje ga je obdajalo. Smrt je grozila iz zraka. Večkrat mi je s svojimi velikimi jasnimi očmi pomežiknil proti tovarišu, češ, ta išče tolažbe po delu v alkoholu in nezdravih užitkih. Na vpadlem licu, še mladem, poleg mlade cvetoče žene je bila onemu tovarišu zapisana prezgodnja smrt. — Albin pa je z menoj delal načrte in že v soboto sva zapustila doline, alkohol in tobakov dim. Bil je zgled pridnega delavca, ki je vse žrtvoval po nasvetu zdravnika za to, da se je ohranil v gorah zdravega, gore pa so ga obogatile s srečo in slikami, ki so mu čez teden lebdele pred očmi, ko je bil v stavnici izpostavljen strupenim param. Tako tihi tudi on narača: Ne odnehaj! Vabi! Vabi vse in vsakogar v gore!« Vzdihnem mu: Kar morem, storim; samo za množicama se ženeta tista dva, ki sva ju nekdaj pustila pod nama — alkohol in tobak . . .

V bližini prijatelja Albina počivata dva dobra znanca — dr. Arnošt Brilej in Ivan Korenčan z ženo. Prvi je Slovencem v Planinskem Vestniku mnogo pripovedoval in izpovedal svojo ljubezen do gora. Seveda sva se mogla osebno mnogo več pogovoriti. Zdi se mi, da mi še vedno prigovarja: »Vi imate ideje; izpeljite jih.« Da, samo če bo še čas! Kajti tudi jaz čutim isto kakor on, ko je trdil glede gora: vsako leto po petdesetem pomeni en kg več v oprtniku.

Kaj več pa bi mogel povedati Ivan Korenčan, kaj pomenijo gore človeku, in to posebno tedaj, ko ga vse drugo zapusti! Kot ustanovitelja Planinskega društva sem ga občudoval še kot deček. Ko je bil obdarjen z blagostanjem, mi je pozneje pomagal z veliko vsoto, da je neki pogorelec v gorah, kjer so gorohodci našli vedno mehko seno za noč, zopet pozidal gospodarsko poslopje. Sreča pa je opoteča, in Korenčan je strašno občutil udarec »sovražne sreče«. Ostala mu je le žena, s katero se je poročil na sami Kredarici, in gore. Seveda, premnogokrat ni bilo za izlete v daljave — a vse sta žrtvovala, da sta hodila na hribe v okolici Ljubljane. Kadar smo se srečali na cesti v mestu, je pogovor vedno nanesel na gore. In tedaj so se obema posvetile oči. V njihovem naročju sta pozabljala na gorje in samoto. Lepota gora se ni kupovala z denarjem. Skozi oči reveža in bogataša lije v notranjost človekovo in mu blaži bolečine ali ga polni z neko nedopovedljivo srečo. In to sta Korenčana vso dolgo dobo potem, ko ju je usoda pahnila iz prejšnjega blagostanja, do dna spoznala. Ko stojim nad njuno grobnico, se mi vedno oglasi zadnji stavek Korenčanove žene, ko sem jo tik pred smrtjo srečal v Ljubljani. Kakor da bi slutila, da je bila zadnjikrat v življenju v gorah in kakor da bi mi hotela dati v besedah zadnji in trajni spomin nanju, ki sta v gorah iskala in našla zadnja desetletja uteho in lepoto, mi je podala roko in, četudi siva starka, je z iskrečimi očmi zaključila najin razgovor z besedami: »Ah, bilo je tako lepo!« Sedaj počivata skupaj za vedno. A njuno življenje opozarja vsakogar, da naj se že v mladosti seznanijo z vedno lepo gorsko naravo. S tem si bo pridobil zaklad, ki mu ga

nihče ne bo mogel vzeti. V gorah bo našel dom, kamor se bo lahko vedno zatekal in našel tolažbo in srečo ob vsakem času, posebno pa v tegobah, ki malone vsakega človeka enkrat obišejo. Posebno velja ta opomin staršem in vzgojiteljem mladine, ker le mladost je še prožna in dovzetna, saj je še niso poparile »strupene slane«. —

Noga se mi ustavi tudi tam, kjer se vrstijo mali grobovi, ob katerih so se pretočile neštete solze mladih mater in so pokala srca očetov, ko so se poslavljali od umrlih najmlajših, upa in nade svojega mladega življenja. In tu je bilo, ko je ob pogledu na skrajno potrto mlado mamico in prežalostnega očeta ob grobu sinčka edinčka moje srce žalovalo s starši. Kje najti tolažbo? Tiho so šepetali znanci in prijatelji svoja sožalja — in odhajali. Besede so izzvenele, če so bile še tako prisrčno izrečene. Ostala sta sama in prazni dom je bil prav tako žalosten kakor mali sveži grobek. Pa tudi ta dva sta vedela za skrivnost, ki bi jo bilo treba povedati vsem žalostnim in obupanim. Kamor sta nekoč nameravala peljati svojega sinčka, ki bi bil sposoben, da bi mu vsadila ljubezen do gora in smisel za lepoto, tja sta se napotila sedaj sama v globoki žalosti. Z visokih gora sta zrla na širono zemljo pod seboj. Daleč, daleč tam nekje je mali grobek — a kako majhen je! Vse je tiho, kakor v mogočni naravi okoli njiju. Otroček se je spojil zopet z materjo Zemljo, kakor sta tudi ona dva samo delca in njena otroka. Z gore na goro sta hitela in od povsod se je razprostiral pod njima širni lepi svet, v katerem so izginjala človeška bivališča in vsa v njih bivajoča sreča in bolest. In pod vplivom velike gorske prirode je polagoma otopela ostrina strašne bolečine in ostala je le gorka otožnost po dragem bitju. Gore so bile čudovito zdravilo, ker so s svojim velikanstvom in lepoto postavile človeka v pravo razmerje do narave, katere zakone moramo izpolnjevati. —

Nazaj grede me vodi pot mimo mojega brata Franca. Kolikokrat sem že stal ob njegovem grobu, zahvaljujoč se mu za prvi uvod v spoznavanje gora, saj me je še čisto majhnega peljal na Bled, Bled brez velikih hotelov in steza; v Vrata s staro romantiko; na tedaj še naša Klanška jezera, kjer sva v zarji zahajajočega sonca tiho v čolnu ležeč uživala veličastno lepoto Mangrta. Kdor moreš, postani tak brat, ki mu bo mlajši hvaležen še preko groba.

In zopet sem tam, kamor vedno najprej hitim. Mitja. Kje in kdaj sem videl najbolj svetle in srečne oči? Tedaj, ko sem bil zadnjo jesen pred okupacijo z njim v Kamniških planinah, ko se ni mogel z menoj vred nagledati gora v jesenskih barvah, in tedaj, ko mi je pripovedoval, kako lepe so bile Julijske Alpe in posebno Triglav, ko je plul visoko nad njimi v jadralnem letalu! Zato je hotel vsakogar, ki ga je imel rad, osrečiti z gorami. Žal, zrak ni tako trden kakor gorska skala. V koroških hribih se je s strtim letalom strl tudi on.

Tam ob zidu pa obiskujem hudomušnega Janka, Janka Mlakarja. Po dolgi življenjski poti leži v družbi svojih staršev, brata in sester. Bil je prvi planinski pisatelj, ki me je navduševal. V zgodnji mladosti mi je bil katehet, pozneje pa ljub znanec. Ni mu bilo vseeno, kako se vedejo ljudje v njegovih ljubih planinah. Zato v njegovih spisih toliko ironije, toliko opisov ljudi, ki znašajo v gore navlako, ki tja ne spada, ker moti in uničuje dobrodejni vpliv velike prirode. Nad grobnico, kjer spi, se mnogokrat zagledam v izvrstni relief njegovega obraza. Tako se mi zdi, da mi od časa do časa pomežikne kakor tedaj, ko je bil še med nami, in zdi se mi, da mi očita: »Pravijo, da med mojimi številnimi spisi ni nobenega, ki bi ga mogli vzeti med članke šolskih beril. 'Učeni' jim očitajo, da sem premalo opeval lepoto gora, preveč pa kritiziral ljudi. Pa mi odkritosrčno povej, ali so res že izginili iz planin razni ululansi, pijanci, grobijani, telovadci, kvartopirci? Ali res gore že v polni

meri služijo ljudstvu v razvedrilo, za ozdravljenje telesnih in duševnih bolečin? Ali so že spoznali, da morejo gore opraviti svojo visoko nalogo le, če jih ne motimo s svojimi napakami, katerim hočemo v tišini gora, v njihovi lepoti uiti? Molčiš in povešaš glavo v priznanje, da sem še premalo ostro in preveč 'skozi rožice' povedal resnico! Resnica v oči bode! — No, jaz sedaj molčim. Pa vi, ki ste še na poti po gorah, storite svojo dolžnost. Le malo več poguma in vztrajnosti, pa boste uspeli, in gore bodo postale ljudstvu najlepši in največji tempelj. Tistim pa, ki me ne marajo vključiti v čitanke, povej, da jim ne zamerim, pa naj sami kaj primernega napišejo, ker o gorah je v čitankah resnično premalo! Le priznaj!» In zopet mi značilno pomežikne v slovo. —

In ob Mlakarjevem grobu se spomnim drugega kritika slabega planinstva. Niti za streljaj daleč od njega leži med talci Hinko Smrekar. Tja se napotim, ko že tako obiščem razne znanke, ki počivajo v njegovi bližini. Smrekar nas je vzgajal s sijajnimi karikaturami, meni pa je najbolj ustrezno ilustriral moje skromne zgodovinske povesti. Ko pa je napadel okupatorja s svojimi risbami, se mi je v strahu stisnilo srce. In še danes se slišim, ko sem prestrašen rekel: »Zdaj je po njem!« Prav malo potem je krogla predrila njegovo pošteno srce. A tu na grobu se spomnim njegovih sijajnih karikatur gorohodca, ki dirka zasopljeno od vrha do vrha; družbe, ki si z litri preganja dolg čas na planinski trati, kvartopircev, ki na cilju, razglednem vrhu, vržejo karte, ali pa ob njih v koči potratijo dragoceni čas, medtem ko sije zunaj sonce, cveto nežne planinske cvetice, ko sijejo z gorskega črno modrega neba take zvezde kakor nikjer drugod. In Smrekar se našobi, potisne svoj skavtski širokokrajni klobuk postrani in mi reče: »Le čemu sem vse to narisal? Le koga sem ozdravil! Taki in slabši ste kakor prej! Nekateri kočje ste izpremenili v alkoholne beznice, kjer pošten gorohodec ne najde miru niti podnevi niti ponoči! S kvantami se obklada in jih nosi v gore celo mlečnozoba mladina! Fej! Kapitularate pred slabimi razvadami!« Zagovarjam se: »Veš, Hinko, vzgoja je Sisifovo delo. Težko je množicam dopovedati, da so postali lastnik najlepšega koščka sveta, najlepšega parka na naši Zemlji! Tvoj bič, tvoj svinčnik nam manjka, da bi razgalil številne napake, ki kvarijo naše planinstvo!« Ker vidi, da sem žalosten, me potrepnja po rami: »Saj veš, da ne mislim tako hudo. Ampak več korajže bi vam bilo le treba, da bi pometali pijance in kvartopirce iz koč! Popivajo in kvartajo lahko v meglenih dolinah. Napravite red!« Vse je zopet tiho in le venec gora, ki gleda čez zid, tiho pritrjuje. —

Ne da se mi, da ne bi šel pogledat na grob mladega Marka in Čiča. Eden je bil moj dijak, oba začetkoma učenca v planinstvu in taborništvu. Kakor vihar sta me prehitela, da sem strmel za njima. Pa ju je vzela spomladi strašna snežna vihra, in še danes krvavé rane, ki jo je zasekala izguba. Na Markovem grobu najdem planike. Prijatelj mu jih je prinesel z gora, ki jih je tako vroče ljubil. Zopet tihi vzdih: »Prezgodaj! Prezgodaj! Dajte, da najina žrtev ne bo zaman! Ni zadosti, da poznaš steno in smeri! Strašne so tudi sile, ki spe v zraku! Tudi z njimi naj se seznanijo alpinisti, da jih ne bodo prese-netile in uničile kakor naju! Nismo še gospodarji Zemlje in njenih sil! Ne izzivajte jih, dokler jih do potankosti ne poznate. In zanesljivi tovariši naj dobro vedo, kam ste šli. Morda vam bodo v pravem trenutku pomagali. Pridružite pogumu še previdnost! Ne pozabite! Naj ne bo nepotrebnih žrtev! Najina nesreča naj vam koristi!« Ne morem proč, ne da bi obljubil: »Bom naročil, Marko, bom!«

Pozdravljam. Poslavljam se in stopim na polje. Na zahodu žari večerna zarja. Pod njo štrli Triglav s sosedi v tiho, rdeče nebo.